

ВІДГУК
на дисертаційне дослідження
Комара Олега Станіславовича
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕПЕРЕРВНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В
КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Політичні, соціально-економічні та інші зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві та зумовлені процесами глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграції, неминуче призводять до суттєвих трансформацій в національній системі освіти. Модернізація системи освіти України повинна супроводжуватися суттєвими змінами в професійній підготовці вчителів, невіддільним складником якої є практична підготовка вчителів англійської мови. В Європейському Союзі професійна діяльність вчителів англійської мови спрямована на розвиток знань і вмінь учнів у сфері мов та культур, тому містить не лише аспект навчання мови, а також надання можливості учням розуміти навколоишній глобалізований світ, спілкуватися попри мовні та культурні бар’єри та бути готовими до активної соціальної ролі у різних сферах суспільного життя. Тому дисертаційне дослідження Комара С.О. «Організаційно-педагогічні засади неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу» є актуальним і цікавим.

Уважаємо, що О.С.Комар у своїй дисертації виявив глибоке знання вже виконаних досліджень та здійснив критичний підхід до їхніх результатів, уміло врахував й творчо використав здобуті наукові дані. У цьому плані його дисертація є логічним продовженням та істотним доповненням пошуків, які велися й ведуться у зазначеному напрямі. Дисертант переконливо

обґрунтував доцільність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження, чітко визначив об'єкт, предмет, мету і завдання наукового пошуку, сформулював концепцію, виділив комплекс адекватних методів дослідження.

У дисертаційному дослідженні автор поставив собі за мету не тільки виявити й охарактеризувати теоретико-методологічні й організаційно-педагогічні засади неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу та визначити провідні тенденції функціонування системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови на сучасному етапі розвитку Європейського Союзу, а й обґрунтувати шляхи використання позитивного досвіду країн Європейського Союзу в аспекті неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в українській педагогічній практиці.

Досягнення поставленої мети базується на аналізі сутності основних понять дослідження; визначені концепції і методології дослідження неперервної професійної освіти вчителів англійської мови; обґрунтуванні провідних тенденцій розвитку системи неперервної освіти вчителів англійської мови у країнах-учасницях Європейського Союзу; характеристиці організаційних чинників, що зумовлюють функціонування системи неперервної освіти вчителів англійської мови в європейських країнах; досліджені змісту, форм, методів й особливостей організації додипломної та післядипломної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу; визначені специфіки використання інноваційних технологій у процесі неперервної освіти вчителів англійської мови в Євросоюзі; порівняльному аналізі організації неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в Європейському Союзі та в Україні й окресленні перспектив використання позитивного досвіду країн Євросоюзу в українській педагогічній практиці.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Комара О.С. полягає в тому, що ним:

– вперше розглянуто неперервну професійну освіту вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу як таку, що становить синергетичну єдність національних систем професійної освіти країн-учасниць Євросоюзу та функціонує на засадах ідеї «освіти протягом життя» (додипломна освіта – входження в професію – післядипломна освіта – підвищення кваліфікації – неперервний професійний розвиток); досліджено освітню політику Європейського Союзу щодо регуляції й організації неперервної освіти вчителів англійської мови та визначено провідні економічні, соціальні та культурні тенденції розвитку означеної системи (реалізація освітньої політики в розрізі таких складових: демографічні дані та умови праці; додипломна освіта вчителів та входження у професію; післядипломна освіта та підвищення кваліфікації вчителів; міжнародна мобільність вчителів; привабливість професії вчителя); визначено особливості функціонування системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в розрізі інтернаціоналізаційних, глобалізаційних, інтеграційних та культурних контекстів європейського освітнього простору (особливості функціонування системи в контексті інтернаціоналізації вищої освіти, складові професійної підготовки у розрізі глобальної освіти, полікультурний контекст системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови); здійснено загальну характеристику системи неперервної освіти вчителів англійської мови з погляду аналізу її основних структурних компонентів (мінімальний освітній ступінь та тривалість курсу додипломної освіти, відмінності між додипломною освітою вчителів англійської мови для початкової та основної/старшої школи, фінансові умови здобуття додипломної освіти, тенденції організації післядипломної освіти та підвищення кваліфікації, складові змісту післядипломної освіти та підвищення кваліфікації, інноваційні підходи в означеній системі);

обґрунтовано специфіку організаційно-педагогічних зasad (зміст, форми, методи, засоби й технології) неперервної професійної освіти вчителів англійської мови на додипломному та післядипломному рівнях, виходячи з положень комплексності та системності європейської системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови; розроблено рекомендації щодо використання європейського досвіду професійної освіти вчителів англійської мови у системі неперервної професійної освіти України (загалом 15 рекомендацій на додипломному та післядипломному рівнях);

– уточнено сутність основних понять дослідження («організаційно-педагогічні засади», «вчитель англійської мови», «вчитель-носій мови», «вчитель-неносій мови», «підготовка вчителя», «професійна підготовка», «неперервна професійна освіта», «професія вчителя», «додипломна освіта», «післядипломна освіта», «підвищення кваліфікації», «неперервний професійний розвиток», «курикулум педагогічної освіти») в контексті їхнього використання у вітчизняному, європейському та світовому науковому дискурсі; основні положення, що зумовлюють організацію, функціонування і розвиток системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу;

– подальшого розвитку набули ідеї порівняльних досліджень неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Євросоюзу та в Україні; уявлення про європейські підходи щодо організації та функціонування системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови, а також можливості використання позитивного досвіду країн Європейського Союзу у вітчизняній педагогічній практиці.

Крім того, у вітчизняний педагогічний дискурс введено нові маловідомі факти й ідеї щодо неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу, обґрунтовані дослідниками з цих країн; сформовано цілісну картину неперервної професійної освіти вчителів англійської мови Євросоюзу на сучасному етапі; розкрито сутність окремих

понять та представлено персоналії сучасних європейських дослідників, які займаються проблемами неперервної професійної освіти вчителів англійської мови.

Зазначимо, що кожне з положень наукової новизни дисертаційного дослідження Комара О.С. належним чином обґрунтовано й підтверджено у тексті дисертації.

Не можна залишити поза увагою практичне значення дослідження:

- теоретичні результати, узагальнення та висновки можуть бути використані у процесі розв'язання проблем організації та функціонування неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу і в Україні;
- узагальнені й систематизовані положення, фактологічний матеріал, джерельна база дослідження можуть стати основою для подальших наукових розвідок з теорії освіти, філософії освіти, порівняльної педагогіки та педагогічного прогнозування, для розширення та оновлення змісту нормативних курсів «Вступ до спеціальності», «Педагогіка вищої школи», «Порівняльна педагогіка», «Зарубіжні освітні системи», «Методика навчання англійської мови», «Методика викладання у вищій школі» тощо, проведення семінару-тренінгу «Неперервна професійна освіта вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу: досвід і перспективи», подальшого використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, інноваційних технологій навчання майбутніх учителів англійської мови;
- матеріали дослідження стануть у нагоді під час розроблення нових вітчизняних стандартів та освітніх програм підготовки вчителів англійської мови, концепцій реалізації їхньої післядипломної освіти та організації підвищення кваліфікації.

Крім того, результати дослідження можуть бути корисними при укладанні проектів міжнародної співпраці та академічної мобільності у сфері неперервної професійної освіти вчителів.

У своєму дослідженні автор здійснив ґрунтовний аналіз стану розробленості проблеми неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу; визначив сучасні підходи до дослідження проблеми неперервної професійної освіти вчителів англійської мови; проаналізував основні поняття і терміни пов'язані з неперервною професійною освітою вчителів англійської мови. Автор наголошує, що розвиток та функціонування системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови зумовлені суспільно-економічними процесами та залежать від комплексу історичних, культурних, демографічних, економічних та політичних чинників, що склалися в кожній з країн Європейського Союзу, а також динамічних змін суспільних та індивідуальних потреб особистості. В такому ключі, неперервну професійну освіту вчителів англійської мови в ЄС дослідник розглядає як цілісне, системне, неперервне явище, яке складається із сукупності взаємопов'язаних структурних складових та потребує комплексного системного аналізу (с. 46-79).

Олег Станіславович схарактеризував систему неперервної професійної освіти вчителів в умовах формування європейського освітнього простору; проаналізував неперервну професійну освіту вчителів англійської мови у розрізі інтернаціоналізації вищої освіти; визначив складові неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у контексті глобальної освіти; вивчив полікультурний контекст професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу. Зокрема у дисертації зазначено (с.158-168), що полікультурний контекст неперервної професійної освіти постає комплексним феноменом та передбачає різноманітні підходи до розв'язання проблем, спричинених глобалізаційними процесами та пов'язаних з культурною неоднорідністю більшості національних спільнот, що входять до складу ЄС. З такого погляду «Англійська мова» як навчальна дисципліна пронизана полікультурним контекстом, який виражається, зокрема, й у специфічних формах і методах навчання майбутніх учителів (симуляційні

ігри, драматизація, проекти, діалогічне і креативне письмо, контекстне навчання граматики тощо), а також в активному його застосуванні у змістовому наповненні проектів і заходів підвищення кваліфікації практикуючих учителів англійської мови.

Дисертант здійснив детальний аналіз організації додипломної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу, а саме: зміст додипломної освіти вчителів англійської мови в Європейському Союзі; форми і методи додипломної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу. Автор відзначає, що формування змісту професійної підготовки вчителів англійської мови у ЗВО країн ЄС відбувається з урахуванням таких принципів: безперервності, послідовності, холізму, гуманізму, систематичності, культурорідповідності, інтегративності, новизни, функціональності. Реалізація змісту підготовки майбутніх учителів відбувається у традиційних дидактичних моделях, а також ґрунтуються на розробці і впровадженні нових моделей, що передусім містять культурну складову (с. 214- 235).

У ході роботи дослідник вивчав організаційно-педагогічні засади післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови. О.С.Комар закцентував увагу на таких аспектах: формування європейського простору післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови; провідні тенденції в системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів в Європейському Союзі; зміст та організація післядипломної професійної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови в Європейському Союзі; європейський досвід використання інноваційних підходів у процесі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови. Автор доводить, що зміст і добір форм післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови залежить від етапу кар'єри, на якому знаходяться педагоги. В ЄС залучення учителів до підвищення кваліфікації залежить від особистих,

фінансових та сімейних обставин, освітнього закладу, в якому вони працюють, місцевого органу освіти, а також фінансування кожного окремого академічного року. Крім того, ймовірність участі вчителя у заходах неперервного професійного розвитку значною мірою залежить від його професійної ролі у школі (с. 274-293).

Головним досягненням Комара О.С. стали розроблені ним рекомендації щодо використання позитивного європейського досвіду в освітньому процесі закладів вищої освіти України під час підготовки вчителів англійської мови (с. 373-388). На додипломному рівні пропонується: модернізація й удосконалення організації педагогічної освіти з метою узгодження за обсягом, змістом, кваліфікаційними вимогами систем професійної освіти вчителів англійської мови країн-членів Європейського Союзу та України, зокрема, для укладання угод про співпрацю та взаємовизнання дипломів про вищу педагогічну освіту; розвиток стратегічного партнерства і мережевої взаємодії українських і європейських ЗВО-партнерів; створення умов для мобільності майбутніх вчителів англійської мови, розширення співпраці із закордонними закладами освіти, що уможливить залучення українських вчителів англійської мови до загальноєвропейських і світових дослідницьких проектів; широке впровадження у професійну педагогічну підготовку дисциплін з європейським компонентом; запровадження програми відбору до професії вчителя англійської мови, яка забезпечить психолого-педагогічну діагностику вмотивованості вибору педагогічної професії; активне впровадження інноваційного навчання у практику української педагогічної освіти, передусім технологій проектного, проблемного, інтерактивного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій; поглиблення практичної спрямованості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови шляхом збільшення тривалості педагогічної практики, збагачення форм організації навчального процесу (дистанційні форми

навчання; веб-орієнтоване навчання; розширення спектру науково-дослідницької самостійної роботи студентів тощо).

На післядипломному рівні автор пропонує наступне: поліпшення функціонування післядипломної педагогічної освіти (поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти; розробка узгоджених програм педагогічних ЗВО та закладів післядипломної педагогічної освіти; запровадження стажування та участі у програмах академічної мобільності в Європейському Союзі); створення на державному та регіональному рівнях інформаційної бази даних щодо новинок та методичних розробок практики навчання англійської мови з метою самовдосконалення вчителя англійської мови й освітнього середовища для здобуття вищого кваліфікаційного ступеня у рамках навчання протягом життя; фінансування міжнародного обміну вчителів англійської мови, які на науковому рівні досліджують питання освіти, що сприятиме оновленню діючих методик та технологій навчання англійської мови, збагатить наявний досвід та практичну діяльність вчителів англійської мови; участь регіональних методичних об'єднань вчителів англійської мови у моніторингу професійних вимог до вчителя англійської мови; впровадження програми «Вступ до професії вчителя англійської мови» з періодами «входження у професію» та «супроводу» молодого вчителя, що створить умови для адаптації молодих спеціалістів до професійної діяльності; створення та забезпечення роботи педагогічної інтернатури з метою професійної адаптації молодих учителів англійської мови; організація підготовки менторів на базі ЗВО та інститутів післядипломної педагогічної освіти, які відповідають за процес адаптації молодих вчителів англійської мови до умов професійної діяльності у закладі загальної середньої освіти; сприяння розвитку і реалізації транс'європейських програм, зорієнтованих на мобільність вчителів англійської мови, реалізація міжнародних науково-освітніх проектів і спільних програм з країнами Європейського Союзу.

Сформульовані в дисертації загальні висновки відображають належний рівень реалізації представлених у вступі мети і завдань роботи, а також вказують на перспективність подальших наукових досліджень.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження Комара О.С. висвітлено в 46 публікаціях (41 одноосібна), серед яких: 1 монографія, 21 стаття, яка відображає основні наукові результати дослідження (з них 6 – у зарубіжних періодичних фахових виданнях), 20 – апробаційного характеру, 4 – додатково відображають наукові результати дослідження.

Виходячи із зазначеного, є підстави класифікувати дисертаційне дослідження Комара Олега Станіславовича як таке, що містить нові наукові положення, має конкретне теоретичне і практичне значення та свідчить про уміння автора бачити актуальні проблеми професійної освіти й успішно працювати над їхнім розв’язанням.

Водночас, як і будь яке дослідження, що має характер живого пошуку, робота Комара О.С. не позбавлена певних недоліків, неточностей, а також містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. Вивчаючи теоретичні і методологічні засади неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу, поза увагою дисертанта залишилось питання орієнтації підготовки вчителів англійської мови на формування компетентностей, що є наразі провідним в системі освіти європейських країн.

2. Висвітлюючи стан розробленості проблеми неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу (с. 46-56), дисертант проаналізував наукові праці вітчизняних науковців, які досліджували Польщу, Чеську Республіку, Швецію, Німеччину, Австрію, Болгарію, Францію, Італію, Бельгію та Данію. Робота значно збагатилася б, якби у цю частину дослідження були включені роботи вітчизняних науковців (К.Корсак, Л.Ляшенко, А.Василюк, О.Хусточки, Ю.Руднік, С.Прохорова,

К. Котун та ін.), які досліджували Фінляндію, країну, реформування вищої педагогічної освіти якої визнано успішним у цілому світі.

3. У першому розділі «Теоретичні і методологічні засади неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу» бажано було окремий підрозділ присвятити аналізу наукових аналізу праць європейських та закордонних учених (І.Саар (E.Saar), Дж.Голфорд (J.Holford), О.Ур (O.Ure), Дж.Гордон (J.Gordon), Дж.Галаж (G.Halasz), А.Майкл (A.Michael), Д.Пеппер (D.Pepper), Е.Путкієвіч (E.Putkiewicz) та ін.) стосовно неперервної педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу.

4. Досліджуючи неперервну професійну освіту вчителів англійської мови у розрізі інтернаціоналізації вищої освіти (с. 119 - 139), бажано було б приділити більше уваги висвітленню можливостей екстраполяції позитивного європейського досвіду інтернаціоналізації педагогічної підготовки вчителів англійської мови на вітчизняну систему додипломної та післядипломної освіти.

5. У Розділі 3 «Додипломна освіта вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу» доречно було б дослідити провідні тенденції в системі додипломної освіти вчителів англійської мови у країнах Європейського Союзу, що дало б можливість спрогнозувати розвиток професійної підготовки вчителів англійської мови в Україні на рівні закладів вищої педагогічної освіти.

6. На нашу думку в роботі варто було б висвітлити вплив недержавних організацій на неперервну професійну освіту учителів англійської мови в країнах Європейського Союзу та в Україні.

Водночас, висловлені зауваження мають дискусійний характер та не впливають на достатній науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертації Комара О.С. Отримані автором науково обґрунтовані результати засвідчують ефективність проведеного дослідження.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави зробити загальний висновок про те, що дисертаційна робота Комара Олега Станіславовича «Організаційно-педагогічні засади неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу» є самостійним, завершеним дослідженням, що відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» щодо докторських дисертацій затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри лінгводидактики
та іноземних мов

С.І. Шандрук

Підпис професора Шандрук С.І. підтверджую.

Ректор

Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

О.А.Семенюк